

Jeppe Aakjærs tale ved markfest i Aakjær

Taler

Jeppe Aakjær
Digter og forfatter

Dato

12. juli 1908

Sted

Aakjær

Omstændigheder

Ved indvielsen af en Mindesten.

Markfest i Aakjær

Ærede Forsamling!

Det er mig en egen kjær Ting at byde dem alle Velkommen her i Dag. Nu har Aakjær i umindelige Tider slidt Stier og lavet Hulveje ud til de andre; nu er det godt, for en Gangs Skyld, at andre søger til os.

Ja, alt har Aakjær maattet hente fra andre; dets Lyng, dets Tørv, dets Kaffe og Sukker, ja selv de Prygl, hvormed der bødedes paa vor manglende Indsigt i Katekismen og Guds Ord maatte vi hente udenfor Byens Grænse, ja, om det saa var Daabens hellige Vand, saa maatte det først hentes op fra Degnens Brønd i Fly, før det kunde komme over vore syndige Hoveder her i Aakjær.

Men Brødet, det kjære, daglige Brød, det voksede — Gud være lovet — som oftest rigeligt indenfor Bysens Skjel; det staar derhenne paa Agren og lytter fint mod den blaa Dag og mod de fjerne kommende Strøg af den klingende Høstle.

Ogsaa denne lille By, der ligger saa beskedent under sine graa Bakker, danner et Blad af Danmarkshistorien, kanske ikke i den skrevne, men det kan endda være, at den uskrevne ikke er den mindst interessante. Thi vort Lands egentlige Historie — det er ikke blot Rabalderet fra Dybbøl og Frederits, det er ikke bare en Skanse, jævnet af Granater, eller nogle Tusinder Soldater skudt til Invalidler — Danmarks sande Historie er ikke *Desperation*, men *Arbejde*, det vil sige Væxt og Fremgang i tusinde smaa Ting, hvoraf hver enkelt synes saa dagligdags og intetsigende, men hvis samlede Sum er en Nation i Flor.

Og Væxt og Fremgang, det er der sandelig i Aakjær, som i alle vore øvrige Landsbyer.

Saa lille end Byen er, saa har den dog gjort alle det samlede Danmarks Bevægelser med; ved sine grønne Stier, sine vanskelige, snoede Veje, er den knyttet til det øvrige Land, som Fosteret ved sin Navlestreng er forbundet med Moderlegemet.

Den samme gavmilde Sol, som stryger over det øvrige danske Land, har fra Arilds Tid gulnet vor Rug og sat Blost i vore Kartoffler; den samme altomspændende Himmel har hvælvet sig over vore lave Tage og vore Lærkereder. Derhenne ligger Kjæmpehøjene som Vragstumper af en Kultur, der gik til Grunde for 4—5000 Aar siden, og Kirken, der histude rejser sin kantede Hat, fortæller om en ny Epøke i Danmarks Udviklingshistorie: Hedningekulturens Ophør, Kristendommens Sejr. Kirken staar der som en historisk Milepæl paa Vejen til Nutiden, og denne lille By har gjort hele Marchen med.

I 600 Aar var Aakjær en arm Træl, som hele det øvrige Bondeland et Rov for Herremændene.

I 600 Aar at bære Ridefogdens Svøbestrimer paa sin Nakke! Hvilken Skæbne! Og dog var den Aakjærs og den danske Bondes. — Nu gjøres der megen Stads af den danske Herremand; nu kaldes han frem og skal stille Tungen paa Vægten og bestemme Ret og Lov i Danmark.

Og det er den danske Bonde og den danske Bondes Førere, der viser Godsejerne denne Tillid. Herregud, o, Bondemand, hvor kort er din Hukommelse! Kunde jeg i Lysbilleder ha' vist dig dine 600 Slaveaar og alt det, du led i din ægyptiske Trældom, da dine afmægtige Forfædre snerrede Forbandelse over Forbandelse gennem deres sammenbidte Tænder mod deres ublu Plageaander!

Det skal være en af mine Opgaver — jeg, den bondefødte — at prædike Had og Mistro til den Stand, der havde mine Forfædres Skæbne i sin Haand og gjorde den saa haard. Den danske Godsejerstand har hærget dansk Jord som en Ulvflok, saa langt vor Historie naar. Aldrig saa snart havde man løst Gaardmændene af Stavnsbaandet, før Godsejerne var hos Kongen for at faa dem ind i det igjen, og da det ikke lykkedes, lokkede de Fæstehusmændene til at gaa i

Snøren, og saa kraftigt trak Rendeløkken sig sammen om Husmandens Hals, at han slider i Strikken den Dag i Dag.

Nej, mine Tilhørere, Godsejerne, det er Folk, der skal nær til Ilden, om der skal komme noget Fedt af dem!

Hovvejen fra Aakjær over Krusbakken og østpaa ad Lundgaard til er føjet efter af et nyt Aarhundredes Sand, og med lettet Sind har Aakjærbonden set den slettet ud fra Jordens Overflade. Men der gaar Gjengangere ad de gamle Hovveje; og mellem danske Godsejere og danske Bønder burde der aldrig ligge mindre end et draget Sværd.

Men jeg maa springe al Historie over og søge ned til den Tid, jeg selv mindes.

I min Barndom i Halvfjerdserne og Begyndelsen af Firserne var Aakjær endnu et tro Billede af højsalig Frederik den Sjettes Danmark Enevældens Skygger blev ved at ligge over min Fødeby ligetil Provisorieaarene, da man røg saa mange Ræve ud, den eneste radikale Periode i den jydskes Bondes Liv siden Grevens Fejde; i 80'erne legede Bonden med Riffel og Skattenægtelse og ladt Revolver bag Chatolklappen; Revolveren har jeg selv set hos en nu landskjendt Reformmand. Men det var ikke i Aakjær. Her ihukom vi altid trofast Pauli Ord: „Betaler alle, hvad I ere dem skyldige, den, som Skat, Skat, den, som Told, Told, den som Frygt, Frygt, den, som Ære, Ære!“

Der er aldrig bleven leget meget med Tændstikker i Aakjær, og for 20—30 Aar siden, da sad vi i Frederik den Sjette til Halsen!

Malerisk Armod hvor man saa. Enevældens Skygger, Vankundighed, Drik, Hoveri, Landgilde og alle Fandens Plager tyngede endnu med sin forfærdelige Dødvægt rundt om i vore Landsbyer.

Drejede man med Sandvejen op til vor By, var Billedet vidt forskjelligt fra, hvad man ser i Dag. Sandet røg og føg fra Vej og Ager, Rug og Kartofler var de vigtigste Sædarter.

Rodfrugt kjendtes kun fra Kaalgaarden, Kløver kunde man ha' paa en Ager eller halvanden, hvor den stod og fristede de magre Køer, som Barnet lokkes af den ene Skive Pølse ude paa Hjørnet af en stor Mellemmad.

Inde stod det lige saa fattigt til: Gulvene var stampet Ler, Kakkelovnen en Bilægger fra 1709 (som i mit Barndomshjem) eller endnu mere bedagede Aarstal; Væggene var overhængte med Gravskrifter, Chokolademærker eller endog Staniolpapir fra Sennepsposerne. I Bænkkrøgen stod Grovkagen Side om Side med en Kardus Skraatobak som Repræsentanter for Livsnydelsen. Spindelvævene under Lofterne søgte at efterligne Perpendiklens Bevægelser i det ormstukne Klokhus.

Fejestøvet faldt blødeligt over de utildækkede Mælkesætter langs Loftet eller paa Dragkisten og lagde et solidt Grundlag for den Tids Smørtilvirkning.

Og nu Aandslivet i en saadan By? Ja, Knægtene sad paa Digerne i Sommeraftnerne og hakkede Tænder over Birchs Bibelhistorie og Kingos „Psalmebog“; Birch og Kingo er bleven afløste af andre Prælater i Rangen, men de Enevoldsmagter, de repræsenterede — mon ikke de udøver det samme Tyranni den Dag i Dag som i min Barndom? Vor Bondes Økonomi har bedret sig uendeligt, hans Gaarde har kastet alle deres Krykker og staar nu ranke og grundmurede rundt paa veldyrket Land; men kan det samme siges om vor Bondes Kultur?

Nej, Frederik den Sjettes Aand, der i Bondens materielle Verden forlængst er ført baglænds ud af Landet paa en Træ plov, trukket af Fortidens allermiserableste Udgangsøg, den gaar endnu omkring som historisk Spøgelse i vore Bønders Lejr, i vor Skole og vore Bedesale; Enevælden med sin Brøsig hed og sin Forvalterkjæp, hvormed den tærskede alt det til Gulvs, der ikke nærmede sig tilstrækkelig krybende og ydmygt, hvisker endnu om Sønderknuselse og Helvedangst ved vor Bondes Øre, Katekismens Blade anvendes endnu af vore Kateketer som Overklistringspapir paa de Ruder, der vender ud mod Lyset. I det politiske har vi forlængst tiltvunget os en Konstitution, hvi tøves der da med ogsaa at gjøre vort Guds forhold konstitutionelt? Man kan ikke leve harmonisk med den ene Halvdel (den politiske) under den fri Forfatnings Tegn, men den anden (den sjælelige) under middelalderligt Mørke og Enevælde.

Det er i Længden ikke tilstrækkeligt, at vor Bonde peger paa den fyldte Smørdrittet og det fede Flæsk; en Dag vil samme fede Flæsk blive stikkende ham i Halsen, hvis ikke han har Mod til at løsgjøre sig fra de Aandslænker, som endnu ringler ved hans Ankel.

Springet over Smørkjærnen med de tre blanke Staaljord til Lavals Centrifuge har Bonden vist, han kunde gjøre; men det nok saa betydelige Spring fra Naadesprincippet til Retfærdighedsprincippet, fra Middelalderens Mørkefrygt til Nutidens moderne Verdensopfattelse — dette Spring skylder han os endnu — og desværre: dette har han røbet adskillig Ulyst for.

... Jeg har her maattet dvæle lidt ved min Fødebys Svagheder; men hvad har den ikke skjænket mig af fint og skjønt, al den Poesi, der risler i Grøfterne og rinder i Bækkene.

— — —

Om mine Forældre, til hvis Ære vi rejser denne Sten, skal der kun siges de færreste Ord. Det var ærligt slidende Folk, der tilfulde besad de danske Bønderfolks Kjærlighed til og Trofasthed mod deres Jord. De levede deres Liv i Dalen; derfor har vi sat Stenen her i Dalen. Jeg haaber, at den lille Gulspurv, der er saadan en lille trofast Fugl — som tit nappede et Korn i min Fars Hakkelsedyngne — jeg haaber, at den vil ryste Duggen af sine smaa Vinger paa denne Sten en Gang imellem i den aarle Morgenstund. Og jeg fordrister mig til at haabe, at Folk, som kommer her forbi paa Vejen til eller fra deres Arbejde, med en Tanke vil mindes de to, som hædres ved denne Sten — den lille Sten i Dalen!

Kilde

Aakjær, Jeppe. 1919. Artikler og taler. 1887—1918. København og Oslo: Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Indvielsestale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/jeppe-aakjaers-tale-ved-markfest-i-aakjaer>